

(ח)

לימוד הלכות תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת

הנה שמעתי להסתפק ספק נפלא, בראש השנה שחל יום ראשון שלו בשבת קודש, שביטלו חז"ל מצות תקיעת שופר גזירה שמא יעביר השופר ד"א ברשות הרבים^{לט}. האם יש ענין ללמוד אז הלכות תקיעת שופר, מדין "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג), וכדאיתא במנחות (קי, א) דכל העוסק בתורת חטאת ועולה כאילו הקריב חטאת ועולה וכו'. וא"כ ילמד אדם הלכות תקיעת שופר ובזה יחשב לו כאילו תקע בשופר בשבת קודש.

ובאמת בשל"ה הקד' (מאמר אור חדש, בתחילת חלק תורה שבכתב, ד"ה וענין ההכנה וכו') כתב, דמה שאחז"ל שהעוסק בתורת קרבנות כאילו הקריבם, ה"ה בשאר המצות שאין באפשרותו לקיימם מסיבות שונות, ע"ש.

וע"ע באור החיים הק' (דברים יב, כח) שכתב בזה"ל: " על דרך אמרו ונשלמה פרים שפתינו, והנה לפי שאמר שמור וגו' את כל הדברים, ודבר זה מן הנמנע שיכול אדם לקיים כל הדברים וכו', וכנגד מ"ע אמר ושמעת, פירוש יקיים המצוות בלימוד שמיעתה בפה, ובזה נחשב עליך כאילו באה לידך וקיימת אותה, ומעתה יכול לשמור ולעשות את כל הדברים, עכ"ל. הרי דשייך ענין זה בכל מצוות התורה.

והנה בבראשית (לב, ה) כתיב "כה אמר עבדך יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה", ופירש"י (וכן הביא הבעל הטורים בשם מדרש הגדול) "אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים", עכ"ל. והעירו במפרשים איך משכח"ל שקיים כל התרי"ג מצוות, הא איכא מצוות טובא דלא היה שייך שיקיים, וכגון מצוות התלויות בארץ ובמקדש. ובשפתי חכמים (שם) כתב בשם הט"ז בספרו 'דברי דוד' עה"ת, דבאמת למדו ההלכות וכדאמרי' במנחות שם וכו', וכ"כ מרן הגר"ח"ק שליט"א להגר"י אוהב ציון בחידושי הגר"ח"ק עה"ת (פרשת וישלח, אות א) [ובעצם הענין אם ענין זה שלימוד עולה במקו המצוה, נאמר רק בקרבנות או גם בשאר מצוות, יעוי' אריכות בס' דף על הדף מנחות שם, ות"נ].

ועכ"פ, אי נימא דגם בשאר המצוות לימוד התורה עולה במקום המצוה. יל"ע גבי שופר בשבת דר"ה, דיש להסתפק בהא דחז"ל ביטלו תקיעת השופר, האם עקרו לגמרי את מצות התקיעה, וא"כ אין שום ענין ללמוד הלכות במקום המצוה – דהרי לא נצטווה כלל לתקוע, או דלמא לא ביטלו ועקרו אלא רק התקיעה לחוד, אבל יסוד המצוה נשאר – ואם יש לו תחליף למצוה, והוא לימוד ההלכות, שפיר דמי ויעשה כן.

^{לט} הנה חידוש ראיתי בראבי"ה (סי' תרפח) שמביא הלשון מהירושלמי בסו"פ לולב הגזול דאין תוקעין בשבת משום דגזרינן שמא ילך אצל בקי ללמוד הברכה ויוציאו לרה"ר. וצ"ב דלמה צריך לקחת השופר עמו כדי לקחת הברכה. ומצאתי בספר "חלקנו עמהם" (סימן ו אות עט, עמ' מב) שכתב לבאר בשם הגה"צ רבי זונדל קרויזר זצ"ל דאין הכוונה ללמוד הנוסח של הברכה דזה הכל יודעין, אלא הכוונה שכדי ללמוד על איזה תקיעה ותרועה ראוי לברך עליו ולכן צריכים השופר כדי לתקוע, יעוי"ש.

ובאמת שהנידון אם עקרו לגמרי המצוה או לא מפורש באחרונים, שדנו אם עבר ותקע בשבת האם קיים מצות שופר, ונפק"מ האם צריך לברך שהחיינו ביום ב' דר"ה. ובוה מצינו להגרעק"א בדרוש וחידוש (מערכה ח) ובאבני נזר (יו"ד סי' קמא) דס"ל דקיים מצוה בדיעבד. ומאיך גיסא, בחלקת יואב (קבא דקשייתא, קושיא צט) ובתורת חיים (בשו"ע סי' תקפח), ובשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' לו) ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' פח) למדו דחז"ל עקרו עצם המצוה, יעוי"ש.

והנה יש מקום להוכיח מהא דאיתא במגילה (ד, א): "ואמר רבי יהושע בן לוי, **פורים שחל להיות בשבת - שואלין ודורשין בענינו של יום**". ופירש"י "מעמידין תורגמן לפני החכם, לדרוש אגרת פורים ברבים". ולפו"ר היה נראה, דטעם הדבר הוא – דכיון שאין קריאת המגילה, גזירה שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר, לכן תקנו שישאלו וידרשו בענינו של יום, וא"כ דלמא ה"ה בנד"ד שיש ענין לשאול ולדרוש בענינו של שופר.

אכן מהמשך הגמ' שם חזינן להדיא דאינו ענין לנד"ד, דמקשינן עלה: "מאי אריא פורים, אפילו יום טוב נמי, דתניא משה תיקן להם לישראל **שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג**". [ויעו"ש בתוס' שכתבו דבפורים רגיל יוצאים יד"ח שו"ד בענינו של יום בקריאת המגילה עצמה].

ומשני "פורים איצטריכא ליה, מהו דתימא נגזור משום דרבה, קא משמע לן". ופירש"י "משום דרבה. דגזר לקמן בקריאת מגילה שמא יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים, אף כאן גזרו דרשה אטו קרייה", עכ"ל.

וא"כ חזינן להדיא דטעם הדבר שפורים שחל בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום, אינו משום נשלמה פרים שפתינו, אלא רק משום ענין "שואלין ודורשין בענינו של יום", וא"כ אין ראיה **דיש ענין** ללמוד הלכות המצוה שיעלה במקום המצוה.

והנה למעשה שאלתי כן קמיה הגאון הגדול רבי יוסף ליברמן שליט"א (בעמח"ס משנת יוסף), ואמר לי דיש ענין ללמוד ההלכות בשבת שחל ר"ה בתוכה. ואף אמר שהרי בר"ה שחל בשבת מתפללים ואומרים בתפילה בזה"ל: "**ותתן לנו ה"א באהבה את יום השבת הזה, ואת יום הזכרון הזה, יום זכרון תרועה מקרא קודש וכו'**" הרי שעדיין נשאר הוא יום "זכרון תרועה", הרי דיש ענין להזכיר את התרועה והתקיעה, ולא נעקר לגמרי (דאם נעקר לגמרי מה ענין לומר שהיום הוא יום "זכרון תרועה"). וכן אמר לי בהאי לישנא הגאון הגדול רבי אביגדר הלוי נבנצל שליט"א.

(ט)

שליח ציבור שדרכו לדון לכף זכות

הנה שמעתי ממו"ר מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א, דיש מעלה גדולה לקחת ש"ץ – אדם שדרכו ללמד זכות על עם ישראל. ואמר, דאם יש לפנינו ב' חזנים (עם אותו קול), ואחד ת"ח והשני פחות ת"ח אך דרכו ללמד זכות על ישראל, יתכן דהוא קודם.